

Lärardag 10 augusti 2016

LEKEN SOM PEDAGOGISKT VERKTYG

med Örebro naturskola

Dokumentation

Våra tankar kring leken i undervisningen

Leken är naturlig i barns lärande, ger variation i undervisningen, ger rörelseaktivitet och det är roligt. Både i läroplanen för förskolan och grundskolan nämns leken som ett viktigt verktyg i lärandet. På Örebro naturskola använder vi leken bland annat för att befästa kunskap, för att uppleva och förstå och för att utvärdera. Det är bra om eleverna själva får vara med och fundera kring hur olika saker fungerar t.ex. varför en del fåglar väljer att flytta på vintern. Genom att uppleva genom leken kan vi skapa den möjligheten. Det räcker inte med att bara leka för att få kunskap. Koppla alltid till verkligheten i lärandet t.ex. genom att studera fåglarna i dess verkliga miljö! Leken är bara ett av de pedagogiska verktygen, men ett värdefullt och roligt sådant.

Intervjukull (introduktion eller befästa/sammanfatta/utvärdera)

Den här leken är ett sätt att inleda eller sammanfatta något ni arbetar med. Det kan t.ex. handla om att fånga in barnens uppfattningar om vad ett rovdjur är innan ni börjar med det temat, att sammanfatta det ni arbetat med med frågan "Vad behöver ett träd för att leva?" eller att utvärdera en utedag med frågan "Vilket var ditt bästa naturspan idag?". Grunden i leken är densamma. Frågan bestämmer du. Vår fråga var "Hur använder du leken i undervisningen idag?" Utse 1-3 kullare. Den som blir kullad står stilla med handen uppräckt ("Jag vill säga något!"). Övriga som inte är kullade eller kullare kan befria den kullade genom att med en "låtsasmikrofon" ställa intervjufrågan t.ex. Vad är ett rovdjur? När den kullade svarat är han/hon fri att springa igen. Kullarna får inte kulla under intervjun eller lurpassa. Byt kullare efter ett tag. Samla alla efter lekens slut och sammanfatta det som kommit fram under intervjuerna.

Material: lekband till kullarna, koner eller rep att avgränsa lekplanen med

Fågelmat året runt (uppleva och förstå)

Leken är ett sätt att förstå varför vissa fåglar flyttar på vintern medan andra stannar.

Börja med att prata om vad olika fåglar äter och att man genom att se på näbbens utseende ofta kan lista ut vad fågeln äter. En fågel som lever på frön har en kraftig näbb som den kan skala dem med. En fågel som enbart lever på insekter har en smalare näbb. Visa bilder på de fåglar som ingår i leken. Titta på frön ute i naturen och leta vinterståndare.

Utse 1-3 domherrar (röda band) och 1-3 ladussvalor/lövsångare/sädesärlor (gula band). Dessa är fåglar som letar/jagar mat dvs. är kullare. Övriga delas in i två grupper: myggor (blå band) repektive frön (gröna band).

Del 1: **Vår och sommar.** Fåglarna (kullarna) jagar/letar efter den mat de behöver (domherren efter frön och övriga efter insekter = myggor). Den som blir kullad byter band och roll med kullaren.

Del 2: Nu blir det **höst och vinter.** Mygghonorna lägger ägg i vattnet (lägger sina band i en liten rulle i ”dammen”). Sedan dör alla myggor (står vid sidan av lekytan). Leken fortsätter som vanligt, men hur går det för de insektsätande fåglarna? Låt eleverna upptäcka problemet själva! Sädesärlorna kan inte klara sig utan mat, utan de väljer att flytta till bl.a. nordöstra Afrika! I många fall flyttar de ensamma. Sädesärlföräldrarna flyttar före ungarna. Sedan flyttar den 4-5 månader gamla sädesärlungen själv den långa vägen. Bestäm vart ert ”Afrika” är och låt fåglarna flyga dit. Domherrarna är kvar och letar (kullar) frön som tidigare.

Del 3: Nu blir det **vår.** Myggäggen blir larver och sedan puppor som kläcks till myggor. De döda myggorna får nu agera nykläckta myggor och ta på sig banden igen. Flyttfåglarna kommer tillbaka och leken leks som i del 1 igen.

Upprepa gärna lekens olika delar igen, för att repetera och visa på årstidsväxlingarna!

Materiel: lekband (röda, gröna, gula och blå), koner att avgränsa planen med, ev. ett rep att markera en damm med

Andra exempel på pedagogiska lekar med KULL-BEFRIA-LEKEN som grund:

Verbkull (befästa)

Den kullade gör en rörelse och befriaren gissar verbet (även med andra ordklasser)

Bugg-kull (befästa)

Den kullade står beredd med händerna för bugg och befriaren tar minst tre buggsteg med den kullade. Buggmusik behövs till denna lek förstås.

Islivräddning (uppleva, befästa)

Bygg upp ett sjölandskap där svaga is-områden är markerade (brygga, sund, vindbrunn, utlopp, inlopp osv.). Lek kullek. Den som blir kullad byter med kullaren. Den som trampar på svag is sätter sig ner och ropar på hjälp. Befriaren hämtar ”förlängda armen” (t.ex. pinne, bandyklubba, halsduk, livlina), ålar fram på mage och drar upp den drabbade.

HLR = hjärt-lung-räddning (uppleva, befästa)

”Olyckan” är kullare förstås. Den kullade lägger sig ned och spelar medvetslös. Här behövs två befriare. En som kollar medvetande, gör fria luftvägar, kollar andning och ev. lägger i stabilt sidoläge. Den andra larmar 112 (kasserad eller låtsas-mobil). Två som agerar ambulans kommer efter larmet och lyfter iväg den kullade till ”sjukhuset” där hen blir kry och kan vara med i leken igen.

Bäverkull (befästa)

Den kullade blir en bäverstaty (eller annat djur ni arbetat med). Befriaren säger något fakta om bävern t.ex. Du kan hålla andan i 15 minuter. ”Bävern” som ju är expert svarat ja om det är rätt och blir fri.

Mattehöken (befästa)

Leken leks ungefär som ”Under hökens alla vingar”.

I mitten börjar 1-2 hökar (med lekband på sig). Övriga startar i ena änden av planen. De har varsitt tal-kort (0-9, det finns flera kort med samma tal).

Höken ropar ”Under hökens alla vingar kom”. Övriga ropar ”Vilket tal?”. Höken svarar t.ex. 7. Det gäller då för övriga att para ihop/gruppera sig så att de med hjälp av de fyra räknesätten kan få svaret 7, t.ex. $3+4$ eller $9+9+3$ dividerat med $3+0$. De som klarar detta går då ”fria” över planen (håller armkrok), men måste visa höken och få godkänt först. Den som har talet 7 kan förstås gå ensam över.

När bara de som inte lyckats gruppera ihop sig är kvar, säger höken ”Alla andra kom!” och de springer över. Höken kan nu kulla, och de som blir tagna får också band och hjälper höken nästa gång. Extra roligt är det förstås om klassen tillsammans kan lösa så att alla kan gå fria över.

Som en utveckling av leken kan höken ropa t.ex. 14-3, räkneuppgifter med bråktal, decimaltal eller procent eller algebra t.ex. $2X = 4$. Det gäller då att gruppera sig så att man får svaret på uppgiften. I ekvationen blir det värdet för X som är svaret.

En variant för de allra yngsta är att använda föremål t.ex. stenar istället för talkort. Eleverna får ha 1,2,3 eller inga saker i handen. Det här gör det lättare innan man har klarat ”the big step” i matematiken d.v.s. att förstå att krumeluren 3 betyder 3 saker. Använd bara addition.

Sedan ökar du svårigheten genom att byta ut till t.ex. talkorten 0-3, och bara använda addition.

Material:

en klassuppsättning med talkort, fördelade på talen 0-9 (eller decimal, bråk, procent), lekband, 4 koner att markera bolinjerna med

Andra exempel på pedagogiska lekar med HÖKENS VINGAR som grund:

Bokstavshöken (befästa)

Leks som mattehöken men med bokstavskort istället. Nu gäller det att forma ord för att komma fria över.

Tallriksmodellen (befästa)

Alla får kort med olika livsmedlen på. För att komma över utan att bli tagen av höken gäller det att kombinera ett livsmedel från varje del av tallriksmodellen (grönsaker, potatis/pasta/ris, kött/fisk/bönor...) för att få en komplett måltid.

Trädens blad/andra växter (befästa)

Alla plockar varsitt blad från olika trädslag. Höken svarar t.ex. björk och de med björkblad går då fria. Viktigt att visa och få godkänt av höken. De som har andra blad får springa när höken säger ”Alla andra kom!”. Leken kan naturligtvis användas för att träna på andra växtarter.

Slöjdhöken (befästa)

Eleverna får kort med olika symaskinsdelar på. Sedan gäller det att plocka ihop till en symaskin för att komma över fritt.

Ordklasshöken (befästa)

Eleverna har kort med olika ord (substantiv, verb och adjektiv). Höken bestämmer vilken ordklass som går fri.

Rimhöken (befästa)

Här är det olika rimord som går fria över tillsammans.

Sammansatta ord (befästa)

Eleverna har ”delar” till ord t.ex. gran, kotte, tall ... För att gå fri måste man kombinera med någon så att det blir ett sammansatt ord t.ex. grankotte.

Ekorreken - trädens blad (befästa)

Dela in klassen i grupper med ca 5 i varje lag. Ställ lagen på led bredvid varandra. Varje lag har en låda/hink ca fem meter framför sig och en fem meter bakom den sista personen. Till fem lag behövs alltså tio hinkar. Fördela olika trädarters blad i lagets två hinkar – lika för alla lag. Låt gärna eleverna hämta de olika bladen.

Läraren säger t.ex. ”två björk” Då ska nummer två i varje led springa till den av lagets hinkar där björklövet ligger, hämta det och lägga det i lagets andra hink. Sedan säger ledaren t.ex. ”fyra asp” varpå nr 4 hämtar asplövet och flyttar det till den andra hinken osv.

Det är inte lätt att komma ihåg var de olika bladen ligger efter ett tag. Lika svårt kan det vara för ekorren att hitta sina gömda vinter-matförråd. En del gömmen hittar den aldrig.

Förutom trädarter tränar man på ordningstal i den här leken.

Materiel:

2 hinkar/burkar per lag

En uppsättning olika blad/lag

Andra exempel på pedagogiska lekar med EKORREKEN som grund:**Make the table** (befästa)

Gör en dukning framför varje led. Låt gärna eleverna använda naturföremål till tallrik, gaffel, kniv, sked och glas. Sedan är det bara att träna glosor när läraren säger ”Two spoon” o.s.v.

Vill ni träna andra glosor så är det bara att stoppa olika föremål, färglappar eller lappar med text i hinkar (som i bladvarianten).

Bokstäver eller siffror (befästa)

Lägg bokstavslappar eller sifferlappar i hinkarna.

Huvudstäder (befästa)

Lägg lappar med olika huvudstäders namn i hinkarna. Utroparen säger t.ex. ”fyra Frankrike” och då gäller det för fyran att hämta lappen det står Paris på.

Religion (befästa)

Lägg lappar med olika religiösa symboler på i hinkarna.

Historia (befästa)

Lägg lappar med bilder från olika tidsepoker t.ex. vikingatid i hinkarna. Utropet blir då t.ex. 3 vikingatiden

Verktyg (befästa)

Lägg olika slöjdverktyg (eller bilder på) i hinkarna.

Idrott (befästa)

Lägg olika idrottsredskap som hör till olika idrottsgrenar i hinkarna. Utropet blir då t.ex. 5 diskuskastning.

Bomb och skydd – Groda, näckrosblad, häger (uppleva, befästa)

Hägern är en fågel som gärna äter grodor. Man kan se den stående i lågt vatten och vänta in någon lämplig groda den kan hugga. Kanske att den groda som gömmer sig under ett näckrosblad kan klara sig!

Lek leken inom ett begränsat område. Alla är grodor och utser någon av de övriga till sin häger och en annan person till näckrosblad utan att någon annan känner till vilka. När leken börjat gäller det att placera sig så att man alltid har sitt näckrosblad mellan sig och hägern - rörigt men roligt!

Variera leken med andra rovdjur, skydd och bytesdjur.

Andra exempel på pedagogiska lekar med BOMB OCH SKYDD som grund:

Triangeldramat (uppleva, befästa)

Hela gruppen minglar runt inom ett litet område. Var och en bestämmer sig för två hemliga kompisar som ska vara två av hörnen i en liksidig triangel. Det tredje hörnet är man själv. Tala inte om vilka som är dina två hemliga hörn! Sedan gäller det att alltid hålla sin triangel liksidig genom att flytta sig själv till rätt plats i förhållande till de andra två hörnen.

Be eleverna ”frysa” sin position innan ni slutar och förtydliga några trianglar med hjälp av rep. Vilka är liksidiga just nu?

Sant och falskt i ring (introducera, befästa, sammanfatta, utvärdera)

Grunden för den här leken är leken ”Fruksallad”.

Alla står i en stor ring utom den som är kullare som står i mitten. Markera allas platser med varsin kon/liknande alternativt att alla har varsitt träd som är markerat med t.ex. ett band. Beroende på

dagens innehåll kan kullaren i mitten vara t.ex. Sveriges giftigaste spindel gifttaggspindeln och övriga insekter eller kullaren ett lodjur och övriga olika bytesdjur.

Du säger ett påstående om något ni arbetat med under dagen. De barn som håller med/tycker att det är rätt byter plats med någon annan som håller med. Man får inte byta till en plats närmast utan en plats på andra sidan ringen. De som inte håller med/tycker att det är fel står kvar.

Kullaren försöker att kulla någon av de som byter platser. Den som blivit kullad byter uppgift med kullaren.

Ditt påstående kan handla om fakta t.ex. ”Björnen har jättebra syn” eller ”Getingen är ett rovdjur”. Red sedan ut hur det egentligen var innan du säger ett nytt påstående.

Mot slutet av leken kan man ta några utvärderingsfrågor t.ex. ”Jag har frusit jättemycket idag” eller ”Jag har lärt mig något idag som jag inte visste förut”. Här finns ju bara rätta svar!

Våra påståenden handlade förstås om leken som pedagogiskt verktyg och lite utvärdering av workshopen.

Vintervariant:

Trampa upp en snölabrynt = t.ex. ett jättestort spindelnät. I mitten står spindeln (= kullaren). Övriga sprider ut sig i yttersta ringen runt om.

Du säger ett påstående (som i varianten ovan). De i ytterringen som håller med byter platser med varandra, men måste då passera rakt igenom nätet – inte byta åt sidan. Spindeln kullar någon av de som byter plats och den som blir kullad blir spindel istället.

Material: koner till alla, lekband till kullaren, sant-falskt-påståenden (bra att ha tänkt ut innan)

LYCKA TILL! önskar
Cicci, Malin och Birgitta